

DR. APÁTI ISTVÁN
hagyatékából 1822.

LORD BYRON

236

MANFRED

DRÁMAI KÖLTEMÉNY.

FORDÍTOTTA

ÁBRÁNYI EMIL.

1845

BUDAPEST.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ES FIA)

ÉS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

JATE Egyetemi Könyvtár

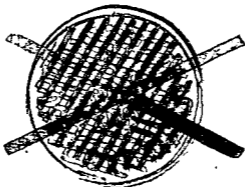
J000008015

Minden jog fentartva.

31091

BEVEZETÉS.

Kevés műve a világirodalomnak ingerelte annyi találgatásra, annyi magyarázatra az embereket, mint Manfred, Byronnak e csodálatos költeménye. — Sokan Goethe Faustjával hasonlították össze, de hogy a kettő közt lényeges hasonlóság nincs, arról mindenki meggyőződhetik, a ki a két művet figyelmesen elolvassa. A hasonlóság jóformán csak annyi, hogy Manfred is szellemeket bűvöl, mint Faust doktor és a szellemek itt is, ott is váltakozva majd rímes jambusokban, majd rímes trocheusokban és daktilusokban beszélnek. Ennyi a hasonlóság. — A különbség pedig ez: a német doktor egy rengeteg tudákosságban elpazarolt meddő existenczia után mohón szomjazik az élet gyönyöreire; paktumra lépve a hatalmas ördöggel, vénségét üde ifjúsággal cseréli föl s könnyelmű hévvel rohan élvezni, szerelmeskedni a sátán védszárnyai alatt; élvezve sok mindent, tönkretéve azt, a kivel a szerelem kéjét megizlelte, érezve némi mérsékelt lelki-furdalást is, átmegy a fényes és dagályos allegoriák egész sorozatán, míg végre tisztos öregségre jut és a humanismus magasztaláról — most már az „ewig weibliche“ aegise alatt — egyenesen a menyországba lép. Manfred ellenben sohasem tanított bölcsészetet; nem doktor, nem professor, hanem dúsgazdag úr, a ki élvezhetné az élet minden gyönyörét. De nem teszi, mert már gyermekora óta megveti az emberek társaságát és sóvárgó lélekkel a természetten csüng. Nem vonzódik senkihez, se rokonhoz, se barátához; csak egy

lényt szeretett, a ki külsőleg-belsőleg hasonlított hozzá, a kinek ép oly méla lelke volt, mint neki; ezt az egyet szerette, az is viszonzta szerelmét, de szerelmük bűn volt és szerencsétlenül végződött. A nő meghalt és Manfred azóta bolyong a földön, rémes lelkifurdalást érezve, melyre nincs balzsam. Keresi a feledést, de nem találja meg sehol.

Behatolván a bölcsészet, a csodák, a hatalmas bűbájok mélységeibe, merész önsanyargatással odáig viszi, hogy parancsol a mindenség szellemeinek és valamennyit maga elébe hívja, hogy velük társalogjon. Magát a halottat, az elköltözött drága nő árnyat is felidézteni, hogy megtudja tőle végzetét: de nem kap megfelelő választ sem tőle, sem a szellemektől. Végül nem adja el magát világi gyönyörök díjában az ördögnek, sőt daczosan, durván kiutasítja, mikor érte jön és a halhatatlan lélek szabadságára hivatkozva, mely „önmagának felel a jóért, rosszért, a mi benne él”, meghal az egyén legmagasabb büszkeségével, függetlenül mindentől, saját magának megrontójaként, a szent-moriczi ősz apáthoz intézett eme nagyszerű sóhajjal:

„Agg ember, lásd, meghalni nem nehéz!”

Faust az objektivitásnak, Manfred a subiekтивitásnak remeke; Faustban Goethe az általános emberi természet problémáján dolgozott a bölcsészet mély megfigyelésével és a költészet egyénítő hatalmával; Manfredben Byron a maga külön világát mutatja föl, a maga sajátos egyéniségét, minden objektív cél nélkül, tisztán a megnyilatkozás, tisztán annak a szűkségéből, hogy határtalan melanchóliájának, maga okozta szerencsétlenségének, túrni tudó daczos bátorságának és szinte emberfölötti büszkeségének örök emléket állítson.

A. E.

SZEMÉLYEK:

Manfred.

Zergevadász.

Szent Móricz apátja.

Manuel.

Herman!

Az Alpok tündére.

Arimán.

Nemezis.

A végzet szellemei.

Szellemek, stb.

Történik az Alpok vidékén, részint Manfred várában, részint a hegyek közt.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

MANFRED EGYEDÜL. — CSÚCSÍVRS CSARNOK. — ÉJFÉL.

Manfred. Meg kell újítnom mécsemet, de úgy sem
Tarthat ki addig, míg virrasztanom kell;
Ha szunnyadok, szendergésem nem alvas,
Csak éber eszmék hosszú kapcsolatja,
S e kapcsot én megtörni nem tudom.
Szivem viraszt — s szemem csupán azért
Csukódik el, hogy belvilágomat
Vizsgálja, nézze. És én mégis élek,
S ember vagyok, alakra, arcra ember!
De szenvedés a bölcs kemény tanára,
A kín tudás s a legtöbbet tudó
Az sínyli azt a bús valót leginkább,
Hogy nem az Életfája a Tudásé!
Végig próbáltam a bölcsészetet,
A tudományok minden válfaját,
Megleltem a csodák forrásait,
Elmélyedék a mindenség tanába
S él bennem a parancsoló erő,
Hogy szolgálatra bírjam valamennyit —
De hasztalan! — Jót tettem emberekkel
S akadtam jóra még ezek között is —
De hasztalan! Volt ellenségem is sok,
Kiket legyőztem — ők nem engemet! —
De hasztalan! A jó, a rossz, a lét
Minden hatalma, minden szenvedélye,
A hogy másokban nyilvánulni látom,
Rám nézve csak homokba hullt eső,
Mióta hordom, hurczolom magammal
Emlékedet, kimondhatatlan óra!

Nem bírok félni. Annak érzem átkát,
 Hogy mitse félek; nincs ideg szívemben,
 Mely földobogna vágyra vagy reményre,
 S nincs, kit szeressek, senkim a világon!
 Dologra most.

Ti rejtelmes hatalmak!

Ti végtelen mindenség szellemi,

Kiket kutattam fényben és homályban;
 Ti, kik lebegtek gömb földünk körül
 Tisztább elemben; kiknek a magas bércz
 Elérhetetlen orma megszokott hely,
 S biztos tanyátok föld és tenger odva —
 Irott varázsszal, mely hatalmat ad
 Fölöttetek, idézlek sorra most,

JelenjeteK meg! Föl! JelenjeteK meg! (Szünet.)

Égy sem mozog. — Annak szavára hát,
 Ki első köztetek, — e jelre, melytől
 Remegnetek kell, — annak a nevében,
 Kit a halál ural, — jelenjeteK meg!

(Szünet.)

Nem jöttök most sem? Lég, föld szellemi,
 Meg nem csufoltok! Rátok olvasom
 A legnagyobb, legzsarnokabb varázst,
 Mely egy megrontott csillagon fogant,
 Széttört világnak izzó roncsain,
 Vándorló poklán a Határtalannak.

Idézlek hát a lelkemet nyomó
 Átok nevében; hívlak hát a bennem
 S körültem lévő gondolatnál fogva,
 Hódoljatok mind és jelenjeteK meg!

(Csillag tűnik föl a csarnok sötétebb végén; ragyogva
 helyben marad; s egy hang énekel.)

Első szellem. Por! Hívásod földre von,
 Ott hagytam felhő-lakom,
 Mely az est lehelletéből
 Nyári nap fényében épül;
 Rózsaszín az-egyik vége,

A másik az ég kéksége.
 Vágyad bár tilos talán,
 Jöttem csillag sugarán;
 Kérdj s legyen bármily merész,
Hódolok, szolgálni kész!

Második szellem. Mont Blanc a hegyek királya,
 Meg van koronázva rég,
 Felhő a palástja, trónja szirt,
 S a koronája jég.
 Öve zöld vadon, mely zúg szabadon,
 Lavína van kezében,
 De míg leomol a szörnyü gomoly,
 Megáll szavamra szépen.
 A jégmező szünetlenül
 Zajlítja tömegét,
 De én vagyok, ki mozgatom
 S megállítom jegét.
E bércznek szelleme én vagyok;
 Még lába is remegne,
 Ha én megütném homlokát —
Nos, mit akarsz velem te?

Harmadik szellem. A vizek kéklő fencsén,
 Hol szunnyad a csöndes ár,
 Hol kúszik a tengeri kígyó,
 Hova bösz szavu szél sohse jár,
 Hol a nimfa csigával
 Ékíti háját:
 Úgy vettem e hívást
 Mint vész moráját;
 Visszhangja bezúgta
 Kláris palotámat —
A tenger szellemének
 Mondd el, mi a vágyad?

Negyedik szellem. Hol a borzasztó földrengés
 Tüzpárnákon szendereg,
 S forrva, főve felbugyognak
 A bűdös kéntengerek;

Hol mélyen a földbe nyúlnak
 Andok őrjás gyökeri,
 Míg mogorva, daczos ormuk
 Majd az ég boltját veri:
 Ott hagytam kívánatodra
Mélységes szülő helyem —
Szólj, hódolni kész varázsod,
Ohajod parancs legyen!

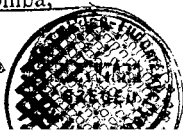
Ötödik szellem. En vészes orkánt kergetek,
Megülöm a szelet;
 Mit elhagyék, a fergeteg
Még villamtól meleg;
 Hogy itt legyek, tengert, hegyet
 Vadúl száguldtam át;
 A gálya még szállt, hogy jövék,
 De több hajnalt se lát.

Hatodik szellem. Az én tanyám zord, éjfé-lepte kör,

Búbájd fénynyel, mondd, miért gyötör?

Hetedik szellem. Sors-csillagod, még Föld se járt,
Tőlem kapott törvényt, szabályt.

Szép s üde volt az ég e vándora,
 Szebb nem futott a nap körül soha,
 Kimért körében lengett szabadon,
 Nem volt az űrben bájosabb idom.
 Űtött órája — s mindez elmúlt tőle,
 A mindenségnek réme lett belőle,
 Ösvénytelen, formátlan tüztömeg,
 Vad üstökös, melytől az ég remeg;
 Belső tüztől hajtva jár,
 De nincs pályája, célja már;
 Tündöklő átok, fönny lebegve,
 Határtalanság fényes szörnyetegje.
Féreg, ki e csillag alatt születél,
 Kit megvetek, bár most szolgáladdá tettél,
S lopott varázsod erejénél fogva,
Mely később léged juttat birtokomba,
 Lé tudtal hozni e rövid időre,

Ezek közé, kik gyáván nyakra-főre
Hódolnak ily silány jószág előtt —
Mondd, mit kívánsz én tőlem, porszülött?

Mind. Föld, tenger, éj, hegy, szél, lég, csillagod,

Iníésedet várják, por gyermeke!

Eljöttünk! Szólj, mi a kívánatod?

Miért idéztél, ember fia te?

Manfred. Feledni vágyom!

Első szellem. Mit? Kit? És miért?

Manfred. Feledni azt, a mit hordok magamban.

Olvassátok le, — én nem mondhatom ki!

Szellem. Csak azt adhatjuk, a mi a sajátunk:

Kérj tőlünk trónt, alattvalók raját,

Hatalmat, bár egész világra szólót,

Vagy oly varázsjelet, melylyel hódolatra

Tudsz kényszeríteni minden elemet,

A mik fölött uralkodunk, s legyen

Mindez tiéd.

Manfred. Feledni! Elfeledni

Önmagamat! Rejtett uralmatok

Böven kínált csodáiból csak ezt,

Csak épen ezt nem bírnatek megadni?

Szellem. Nincs lényegünkben, nincs hatáskörünk-
[ben.

De — meghalhatsz.

Manfred. S halál megadja-e?

Szellem. Mi nem halunk meg és nem feledünk.

Valónk örök. Nekünk épp úgy jelen

A múlt, mint a jövő. Elég e válasz?

Manfred. Gúnyoltok — ámde kényszeríteni fog

Hatalmam, melylyel ide hoztalak.

Rabszolgák, ne daczoljatok! A lélek,

A szellem, a prométhi szikra, lényem

Villámló része ép oly ragyogó,

Oly átható és messze röppenő,

Mint a tiétek és elöttetek

Nem hódol, ámbár porhüvelybe zárva!

Választ, vagy megtanítlak, ki vagyok!

Szellem. Nem mondhatunk mást; tennen szavaidban
Van válaszunk.

Manfred. Hogy értitek?

Szellem. Ha áll az,

Hogy lényed tőlünk nem különbözik,
Mégkaptad már a választ: nincs közünk
Ahhoz, a mit halálnak mond az ember.

Manfred. Így hát hiába hívtalak ide?

Hát nem tudtok vagy nem akartok rajtam
Segíteni?

Szellem. Szólj; a mi a sajátunk,

Azt följánljuk, legyen a tiéd;
Ne küldj el ily meggondolatlanúl. Kérj
Országokat, uralkodói pompát,
Tartós hatalmat, hosszú életet.

Manfred. Ó kárhozat! Még hosszabbitanád?

Túl hosszú már is! Takarodjatok!

Szellem. Várj csak; ha már előtted megjelentünk,

Ohajtanánk szolgálatodra állni.

Fontold meg jobban, hátha volna mégis

Oly adományunk, melyre nem tekintesz

Lenéző gúnynyal?

Manfred. Nincs olyan; de mégis —

Maradjatok . . . csak egy-két pillanatra . . .

Ohajtanálak színről-színre látni:

Fülembe cseng a hangotok, szelíden

S oly édes-búsan, mint hullám fölött

Szálló zene, — s egy ragyogó nagy csillag

Erős világa tűz felém, de mást

Nem láthatok. Szokott formáitokban

Jelenjetelek meg . . . jöjjön egy avagy mind

Saját képében.

Szellem. Formáink csupán

Az elemek, a miknek lelke és

Os lényege vagyunk; am hogyha tetszik,

Válaszsz te formát — s abban jelenünk meg.

Manfred. Mindegy nekem! Rám nézve nincs a
[fö. jön

Se rút, se szép! Öltsön magára hát,
Ki köztetek a leghatalmasabb,
Tetszés szerint egy alkatot.

Hetedik szellem (*Gyönyörű női alakban megjelenve*).
Tekints rám!

Manfred. Isten! Ha ez valóság! Hogyha több vagy,
Mint gúnyos agyém, örült képzelet,
Még mondhatatlanul boldog lehetnék!
Karomba zárlak . . . átölelek és
Folytatjuk azt a —

(*A jelenés eltűnik.*)
Szívem megszakad!

(*Manfred ájultan összerogy. Egy hang a következő
varázsigéket mondja fölötte.*)

Halk hullámon hold ha fénylik,
És a fű közt fénybogár,
Sír fölött a lóp lidércze
Imbolyogva, rengve jár;
Csillag szikrát szórva hull,
A bagoly sír zordonúl,
S meg se rezzen a sudár fa,
Domb sötét árnyában állva,
Akkor száll rád szellemem,
Búverővel, nesztelen.

Álom nyomja bár szemed,
Nem szunnyadhat szellemed;
Vannak eszmék, vannak árnyak:
Soha többé el nem szállnak.
Titkos búbáj rajtad ül,
Nem vagy többé egyedül,
Mintha felhő szállna rád,
Szemfödél övezne át;
S e varázs, e hatalom
Egyre üldöz, egyre nyom.

Bár nem láthatsz pusztá szemmel,
 Erzed gyöttrő fételemmel,
 Erzed, hogy melletted állok,
 S tőled soha el nem válok.
 Hátra fordul gyors, ijedt
 Mozdulattal a fejed,
 S nem látod körvonalom,
 Csak árnyékod' a falon;
 Es e fájo bűverőt
 Titkolnod kell más előtt.

Bűvös-bájos versü dal
 Megkeresztelt átkival;
 Légi szellem lopva jött,
 Zsinegével megkötött;
 Hang zokog a fuvalomban
 S gyönyöröd elúzi nyomban;
 Ej nyugalma nem hoz néked
 Enyhe szárnyán békességet;
 S úgy vet rád a nap világot,
 Hogy lementé boldogságod.

Szemed csalárd könnyüiből
 Olyan nedűt szűrtem, mely öl;
 Kevertem hozzá mély, setét
 Szivedből vett vért, feketét;
 Leloptam szádról a mosolyt,
 A kígyót is, mely benne volt;
 Levettem ajkadról a bájt,
 A legnagyobb, legfőbb ragályt.
 Van méreg száz, halált adó,
 De egy sincs, ehhez fogható.

Megmérhetetlen cselszövő te,
 Kinek mosolyját kígyó szötte;
 Jégszívű rossz, erényhazúg szemű,
 Alattomos, zárt, csalfa jellemű;

Művész, ki oly magas tökélyvel játszik,
 Hogy szíve is ember szívének látszik;
 Te, Cainnak méltó ivadéka, vére,
 Gyönyörrel néző mások gyötrelmére:
Ezennel kínzó ördögödnek adlak,
Rád mérem azt: légy pokla önmagadnak!

S fejedre öntöm a nedűt,
 Hogy mérge marjon mindenütt;
 Aludni sem, meghalni sem,
 Jövöre sorsod ez legyen;
 Vágyad légyen a halál,
 S félelmed, hogy rád talál;
 A varázs már áll körötted,
 Zajtalan lánczor kötött meg,
 Lelkeden ment át meg át
 Szózatom — sorvadj tehát!

MÁSODIK JELENET.

A Jungfrau egyik orma. Reggel. Manfred egyedül a szirteken.

Manfred. A szellemek mind, mind magamra hagy-
 [nak,

Dugába dől minden varázslatom,
 Gyötör a gyógyszer, melytől enyhét vártam;
 Emberfölöttit nem hívok segélyül *a mellett*
Többé soha. A multtal szemben ők
Tehetlenek — s mit nékem a jövő,
 A míg a mult vak éjbe nem merül!
 O föld anyám! S te üde virradat,
 S ti bérczek sorra — mért is vagytok oly
 Felséges szépek? Nem tudlak szeretni!
 S te, mindenségnek ragyogó szeme,
 Mely mindent, mindent új életre költsz
 Es mindennek gyönyörüsége vagy:
 Az én szívembe nem hat el sugárod!
 S te szirtorom, a melynek szédítő

Csúcsán most állok, honnan törpe cserjék
 A zuhatag szélét szegélyező
 Roppant fenyők — : egy ugrás, egy lökés,
 Egy mozdulat, sőt egy erős lehellet,
 S kő kebleden örökre megnyugodnám.

~~Mért állok itt habozva hát? — Ragad,~~

~~Taszít a vágy — nem ugrom mégse! Látom
 A nagy veszélyt — nem lépek vissza mégsem!
 Megszédül a fejem — s lábam szilárd.~~

~~Kegyetlenül fentart egy zord erő,
 S az életet rám rója végzetül;~~

~~Ha élet az, hogy hurczolom magamban
 Kopár érzésem bús sivatagát,
 S tulajdon lelkem kriptája levék;~~

Mert ott vagyok már, hogy mindegy nekem
 Bármit teszek, — az önmentség kihalt
 Belőlem, mely utolsó gyöngeségül
 A bűn számára megmaradt még.

(*Sas repül át.*)

Úgy, úgy,

Te bátor, felleghasgató madár,
 Ki fönny lebegsz nagy, boldog szárnyalással
 Legközelebb az éghez; nem hiába
 Suhogsz felém most; martalékodúl
 Kell esnem és táplálnom magzatid.
 Elszállottál; szemem már nem követhet;
 De a tiéd villogva tűz a mélybe,
 Föl a magasba és hatalmas éllel
 Tör át a messzeségen. — Gyönyörű!
 Mily gyönyörű e látható világ!
 Magában véve s működésiben
 Milyen dicsó! Csak mi, a kik magunkról
 Azt állítjuk, hogy urai vagyunk,
 Félig por, félig isten, sem sülyedni,
 Sem felszárnyalni nem tudók, kevert
 Valónkkal szép összhangját csak mi rontjuk;
 Gőg és aljasság árad ki belőlünk,

Silány szükség és büszke akarat közt
 Hányódunk folyvást, míg fölénk kerül
 Halandóságunk és azzá leszünk,
 A mit be nem vallunk egymásnak és
 Eltitkolunk magunk előtt is.

*(Pásztorsíp hallatszik a távolban, majd legelésző nyáj
 kolompolása.)*

Hallga!

A pásztornép természetes zenéje.
 — Mert itt a patriarchák szép kora
 Nem mese még —; ringatja a szabad lég
 S a kóbor nyáj kedves kolompjai
 Belé vegyülnek. Ó e hangokat
 Lelkem beinná! Mért nem lehetek
 Ily édes dal láthatlan lényege,
 Ily élő zengzet, testetlen gyönyör,
 Lehellő összhang, dallamban születve,
 S a bájos hanggal csöndesen kimúlva!

(Zergevadász bukkan föl az alantabb álló szirtlek közt.)

Zergevadász. E csúcs felé szökött a zerge; megcsal!

Kis fürge lába; nyaktörő munkámnak
 Aligha lesz ma bére. Ki az ott?
 Úgy nézem, hogy nem mesterségem űzi,
 És mégis oly roppant magasra hágott,
 Hová csupán legjobb vadászaink
 Juthatnak el. Ruhája szép, finom,
 Tartása büszke, arcza férfias,
 Szabad pórhoz hasonlít. — legalább
 E távolságból. Lássuk közelebbről.

Manfred. *(Nem veszi észre a vadászt.)*

Igy élni — gondtól, gyötrelemtől őssen,
 Mint ott a száraz, elpusztult fenyők,
 Galy, kéreg nélkül, egy tél romjai,
 Enyésző tönkök átkozott gyökéren,
 Nem érezök mást gyászos hervadásnál.
 Így élni folyvást, így, csak így örökké,
 Mikor máskép volt! Arczomon redők,

Miket nem évek vontak ott, hanem
Csak röpke perczek, — s órák, századokká
Nyúlván az átélt gyötrő fájdalomtól!

Te csúcsos jégtömb, omló görgeteg, mely

Egy lélekzettől hegyként hullsz alá,

Jer és zúzz össze! Szüntelen ropogsz

Fönn és alant, kemény, örök tusádban,

De másfelé zúgysz s azt pusztítod el csak,

Mi élni vágyik: zsenge, ifju erdőt,

Jambor parasztok békés hajlokát.

Zergevadász. A köd már száll a völgyből; rákiáltok

Menjen le tüstént, mert elvesztheti

Útjával együtt még az életét is.

Manfred. A jégmezők gomolygó ködben úsznak,

Alattam felhő gyűrűzik, kovályog,

Kénes-fehéren, mint a sűrű tajték

A mély pokol háborgó óceánján,

Mely élő partot verdes, hol kavicsként

Hevernek a jajongók. — Szédülök.

Zergevadász. Vigyázva kell hozzá közelgenem,

Megtántorodnék gyors lépés zajára,

S úgy látom, már is támolyog.

Manfred.

Hegyek.

Roskadtak össze, űrt szakítva fönn

A fellegek közt, — rengeteg dőrejjel

Az Alp-testvérek kőszívét megrázva,

Hogy mindenütt a völgyek zöld öle

Megtölt a romlás omladékival;

Folyók elé a hirtelen bukás

Gátat vetett; gőzzé oszolt a víz,

S forrásaik mind más mederbe tértek.

Igy dőlt le hajdan Rosenberg hegye ...

Miért nem álltam én alatta!

Zergevadász.

Hej!

Vigyázz barátom! Még egy mocczanás —

Es véged! Hátrább, hogyha istent ismersz!

Manfred (*Nem hallja*). Nekem való sírt leltem volna

[ott; 2

Pihentek volna fáradt csontjaim
 Alant a mélyben. Nem lennének itt
 Széjjel zilálva, sziklákon heverve,
 Játékszeréül vándor viharoknak,
 Mint most . . . igen, most — egy ugrás után!
 Isten veled te nyílt ég! O ne nézz rám
 Ily szemrehányón! Nem számodra jöttem
 Világra én! Föld! Vedd e port!

*(Abban a pillanatban, mikor ugrani akar, a zerge-
 vadász gyors mozdulattal erősen megragadja.)*

Zergevadász. Megállj!

Ha mindjárt életunt vagy is, ne szennyezd
 Bűnös véreddel tiszta völgyeinket.

Velem kell jönnöd, — nem bocsátlak él!

Manfred. Beteg, beteg a szívem, — menj, ne fogj!

Elgyöngülök . . . forognak a hegyek,

Kering velem mind . . . nem látok . . . ki vagy?

Zergevadász. Megmondom máskor — most csak
 [jőjj velem,

A köd sűrűbb lesz — erre lépj — no most

Támaszkodjál rám — ide tedd a lábad —

Fogd e botot s kapaszkodjál ama

Bokorba ott egy pillanatra — most

Add a kezed s fogózz övembe — így —

Csak lassan, — majd pásztorkunyhóhoz érünk

Egy óra múlva — jobb utunk akad —

Aféle ösvény, vízmosás, a mit

Tél óta vájt a megduzzadt patak —

Nagyon derék — ezt pompásan csináltad —

Be kár, hogy nem lettél vadász. — Kövess.

*(Miközben fáradtságosan lefelé haladnak, a függöny
 legördül.)*

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSO JELENET.

Kunyhó a berni Alpok közt.

MANFRED ÉS A ZERGEVADÁSZ.

Zergevadász. Nem, nem, maradj, — ne indulj útra
[még!

A tested gyöngé, lelked sem külömb,
Még nem bizhatnak egymásban; maradj
Néhány óráig... aztán majd vezetlek,
Ha jobban lesz. De hát hova?

Manfred. Ne bántsdt!

Tudom jól útamat; szükségtelen
Tovább vezetned.

Zergevadász. Külsőd és ruhád

Nagy úrra vall, — azok közül, a kik
Szirtfészkeikből völgyeinkbe néznek.
Melyik várkastély ura vagy? Biz én
Nem ismerem csak a kapuikat.
Foglalkozásom nagy ritkán vezet le,
Egyet pihenni ódon csarnokuk
Hatalmas tűzhelyénél, poharat
Úrítve ott a szolganéppel; ámde
Gyerekkoromtól fogva minden ösvényt
Jól ismerek, mely bérceink közül
Kapúikhoz visz. Melyik a tied?

Manfred. Akármelyik!

Zergevadász. Uram, ne vedd zokon;

Kérdésemet bocsásd meg s légy vidámabb.
Izleld meg a borom; valódi ó bor;
Sokszor megolvadt tőle vérem ott fönn
A jégmezők közt; váljék most javadra
Te néked is; koczints uram!

Manfred.

El! el!

Vér van a szélén! Sohasem sülyed
A földbe?

Zergevadász. Mit vélsz? Elméd háborog.

Manfred. Vér, hogyha mondom... en-vérem! A
[tisztá

Forró patak, mely őseim erében
Száguldozott s mi bennünk is, mikor
Még ifjak voltunk s szívünk egybeforrt,
S szerettük egymást tiltott szerelemmel!

S e vér kiomlott; ámde untalan
Fölszáll a földből; minden fölleget
Megfest pirosra és kizár az égből,
A hol te nem vagy s én sohasem leszek!

Zergevadász. Csodálatos szavak! Ily rémeket
Csak bűn vagy téboly lát a pusztá légben.

De bármit szenvedj, bárhogyan szorongj,
Mindenre van vigasztalás, van ír:
Felold a pap s megment az ég türelme.

Manfred. Mit, türelem! E szó ígás baromnak,
Nem szárnyaló sasnak való; papold
Hozzád hasonló embereknek; én
Nem tartozom fajtához.

Zergevadász. Hála égnek!

Fajodból lenni akkor sem kívánják,
Ha Tell Vilmos dicsőségét kínálnák.
De bármi a bajod, el kell viselni,
Vad tombolásod rajtad nem segít.

Manfred. Hisz viselem. Hát nem látod, hogy élek?

Zergevadász. Nem élet ez, csak beteges vonaglás.

Manfred. Mondom neked jó ember — sok, sok évet,

Sok hosszú évet éltem át, de mindez
A most jövőkhöz képest pára csak:

Kimondhatatlan századok, — öröklét
Időben, térben, — s öntudat, mely a
Halált szomjazza és nem csillapúlhat.

Zergevadász. Hogyan, hiszen még férfikort se látok
Képedre írva. En bátyád lehetnék.

Manfred. Hát azt hiszed, időtől függ a lét?

Függ attól is; de tetteinkben vannak

A korszakok; attól, a mit cselekvém,

Olyanna váltak napjaim, éjjeim,

Oly soha el nem múló végtelen

Egyformasággá, megszámlálhatatlan

Apró parányok meddő tömegévé,

Mint tengerpart homokja; sivataggá,

Hol a dühödt ár zúgva megtörik,

Hol nincs egyéb, mint temtetlen hulla,

Hajóroncs, tar szírt s itt-ott keserű gyom.

Zergevadász. Nagy isten! Örült — mégse hagy-
hatom.

Manfred. Bár az lehetnék ... akkor minden, minden,

A mit látnom kell, álom volna csak.

Zergevadász. Hát mit látsz, vagy mit képzelsz látni?

Manfred. Látom

Önmagamat és látlak tegedet,

A havasok lakóját, — egyszerű

Erkölcsidet és nyájas kis tanyádat;

Látom türelmes, jámbor lelkedet,

Mely büszke és szabad; önérzetednek

Ártatlanságban rejlő erejét;

Nappal vidámság, éjjel csöndes álom;

Fáradsz, de mindig becsülettel, — és

Munkádat a veszély megnemesíti;

Kedves, derült öregség áll előtted,

Nyugalmas sír, zöld hantján kis kereszt

Meg koszorú, — és sír-irat gyanánt

Az unokák hű rád-émlékezése.

Ezt látom én. Aztán lelkembe nézek —

Mindegy! Hiszen már régi pusztulás!

Zergevadász. Hát nem cserélnél sorsot én velem?

Manfred. Nem, nem, barátom! Meg nem rontanálak.

Se élő lénynyel sorsot nem cserélnék.

En a valóság közepette hordom

— Bár nyomorultan, mégis hordom — azt,

Miről ha más álmodni merne csak,
Alvása közben elpusztúlna.

Zergevadász.

És te,

Ki másokat ily gyöngéden kimélsz,

Te volna bűnos? O ne mondj ilyet.

Hát szomjazhatja ellensége vérért

Nemes gondolkozásu ember?

Manfred.

O nem!

Azokra nézve voltam végzetes,

A kik szerettek s a kiket szerettem

Szívem mélyéből! Soha ellenseget

Nem vertem én le, csak jogos tusában,

De ölelésem átkozott volt!

Zergevadász.

Adjon

Erőt az ég s nyugalmat a vezeklés!

Imámba zárlak.

Manfred.

Nem kell! Ámde tűröm

Részvétedet. Megyek most... Ideje!

Élj boldogúl, — fogadd hálámat e

Néhány arannyal, — szót se szólj, — megillet, —

Ne jöjj utánam; ismerem az utat,

S tudom, hogy már nem fenyeget veszély.

Még egyszer intelek: ne jöjj utánam.

(*Manfred távozik.*)

MÁSODIK JELENET.

Mély völgy; zuhatag.

Manfred (jön).

Még nincs dél, — még a napsugár szivárvány-

Ivet von a habos patak fölé; ¹

Hanyatt-homlok száguld a mélybe le

A zuhatag tajtékzó oszlopa,

És jobbra-balra csapkod a sugárzó

Ézüst vonal, ép mint az óriás

Fakó mén farka, ama paripáé,

A min majd egykor nyargal a halál,

A mint a „Jelenések könyve“ írja.
 E bájos látvány gyönyörébe most
 Csak én merülök; egyedül vagyok
 E balzsamos magányban s osztozom
 E kristály víz imádatában azzal,
Ki tündéreként lebeg fölötte. Hívom!

*(Manfred vizet markol tenyerébe és a légbé hinti, mi-
 közben babonás szavakat mormol. Rövid szünet múltán
 az Alpok tündére megjelenik a vizesés szivárványa
 alatt.)*

Gyönyörű szellem! fényből font hajaddal
 S dicsőségteljes, tündöklő szemeddel,
 Kinek sugárzó alkatában az vált
 Elmúlhatatlan, földöntúli bájjá
 Mi angyalokhoz leghasonlatosb
 Leányokon szépség gyanánt virúl,
 Míg képedet — megszégyenítve a
 Pompás szivárványt, mely föléd hajol —
 Remekké festi üde ifjuság,
 Olyan piros, mint alvó gyermek arcza,
 Kit anyja szivverése ringatott el,
 Vagy mint a nyári alkony rózsaszíne
 A karcsú ormok szűz haván, mikor
 Az ég csókjára elpirúl a föld...

Gyönyörű szellem! Homlokod derült

Fensége, mely magában véve is

A halhatatlanságot hirdeti,

Gyöngéden biztat, hogy te megbocsátsz

A porszulóttnek, a kivel sötét

Rejtett hatalmak néha szóba állnak,

Ha fölhasználja bűvös tudományát,

És földidéz egy röpke pillanatra,

Hogy elmerüljön nézésedbe — így!

Tündér. Ismerlek, ember, — és ismércem a

Hatalmat, mely hatalmat ad neked;

Merész eszméid vannak; tetteidben

Tulságig jó és tulságig gonosz,

Magadnak vagy megrontó végzete.

Tudtam, hogy hívni fogsz. Nos, mit kívánsz?

Manfred. Szépségedet csodálni, semmi más!

Órültté tett a földnek arczatja,

Hát elmenekvém rejtélyeibe,

És elhatoltam kormányzóihoz,

De nem tudtak segíteni rajtam! Azt,

A mit kerestem, meg nem adhaták.

Fölhagytam velük!

Tündér.

S mit kértél, hogy azt a

Hatalmasok közt leghatalmasabb,

A láthatatlan dolgok főura

Megadni gyöngé volt?

Manfred.

Csak egy kegyet —

De hagyjuk el! Hiába isméteiném!

Tündér. Nem ismerem még. Mondd el énnekem.

Manfred. Legyen meg, ámbár kint okoz; beszéljen

Fojtott fájdalom. Ifjúságom óta

Lélekben én elváltam az emberektől,

S nem földi szemmel néztem a világot.

Mohó becsvágyuk nem volt az enyém,

És megvettem életcéljüket;

Más volt a bűm, más volt az örömöm,

Más volt szívemnek minden szenvedélye.

Külsőleg bár formájukat viseltem,

De rokonérzés nem csatolt a sok

Léleklő húshoz; nem szerettem senkit

Azok közül, a kik köröttem éltek,

Egyet kivéve — szolok róla később.

Az emberekhez s fölfogásaikhoz

Kevés közöm volt, mondom; e helyett

Az erdőt jártam és szívtám gyönyörrel

A jeges ormok éles, zord legét,

Hol fészket rakni nem mer a madár,

S nem dúg bogár a tar szirtek körül;

Gyönyörrel szöktem gyors patak vizébe,

S gyönyör volt rengnem a folyó, a tenger

Zajos, torlódó habjain tova ;
 Ezekhez vonzott zsendülő erőm ;
 Szerettem nézni fényes éjszakákon :
 Hogy' száll a hold és csillag hogy' vonúl ;
 Bámolni hosszan villámló eget,
 Míg elkáprázott a szemem világa ;
 Merengve nézni hulló levelet, míg
 Bús esti dalt bűgött az őszi szél —
 Ezekben telt a kedvem s a magányban ;
 Mert hogyha oly lény jött utamba, mint én,
 — S utálva érzém, hogy olyan vagyok —
 Akkor hozzájuk súlyedtem megint
 S por voltam újra. Aztán elbolyongék
 Magányos vándorlásaimban a
 Halál odúhoz s az okozatban
 Kerestem az okot ; és koponyákból,
 Redves csontokból, rothadt törmelékből
 Következtettem tiltott dolgokat.
 Majd évekig tanultam minden éjjel
~~A hajdankor bűbajos tudományát,~~
 A mely ma ismeretlen ; nem kimélvé
 Munkát, időt, kiállva rémitő
 Próbákat és oly önsanyargatást,
 Mely a leget és minden szellemet,
~~Mely légben, földön és a végtelenben~~
~~Bolyong, magában véve is legyőzi :~~
 Szemébe néztem az örök valónak,
 Mint hajdanában a nagy mágusok,
 És az, ki Gadarában felbűvölte
 Forráslakukból Erost s Anterost,
 Mint én most téged ; és a tudomány
~~Növelte bennem szomját a tudásnak,~~
~~Növelte bennem a megismerés~~
 Hatalmas kéjét, míg —

Tündér.

Folytasd.

Manfred.

Pazarlom

A sok szót és dicsekszem hosszasan

E sok czafranggal, mert közel vagyok már
 Fájdalmaim mélységes gyökeréhez.
 De meg kell lenni! Még nem említek
Apát, anyát, sem hitvest, sem barátot,
Senkit, kívül megosztva hordanám
 A földi lánczot, — hogyha volt is, én
 Nem vettem olybá... Mégis, egy... igen...
Volt egy —

Tündér. Ne kíméld magadat! Beszélj!

Manfred. Hozzám hasonlított... szeme, haja,
 Minden vonása, még a hangja is
 Egészen az enyém volt, de szelídebb
 Alakban és szépséggé finomúlva.
 Ép úgy mélézött a magány ölen,
 Ugy szomjazott titkos tudásra; lelke
Méltó volt arra, hogy megértse a
Mindenség titkát; amde kedvesebb,
Vonzóbb előnyök tették gazdagabbá:
Részvét, mosoly, köny — tőlem távol állók —
Nemes gyöngédség — a mit én csupán
Íranta érzék, — és alázatosság,
 A melyhez én nem értettem soha.
 Hibája mind enyém, — a jó, a szép
 Mind, mind övé. Szerettem és megöltem.

Tündér. Kezeddél?

Manfred. Nem! Szivemmel, — mely megölte
 Az ő szivét. Szivem láttára megtört,
Elsorvadt. Vért ontottam én ki, de
 Nem az övét, — s az omlott mégis, az!
 Láttam — s nem tudtam visszatartani!

Tündér. S egy porszülöttért, a kinek fáját
 Te megveted, gyáván lemondanál
 A legnagyobb, a legfőbb ismeretről,
Hogy visszatörpülj a halandóságához?
 Távozz előlem!

Manfred. Lég leánya, mondom.
 Hogy én azóta — ám a szó csupán

Üres lehellet! Nézz meg, hogyha aiszom
 Vagy ébren-léteimet virraszd. Jere
 És ülj be hozzám! Nem magany az én
 Magányom — benne fúriák dühöngnek.
 Csikorgó foggal vártam a sötétben,
 Hogy megvirradjon, azután napestig
 Nem tettem mást, csak átkoztam magam.
 Áldásúl kértem a tébolyt fejemre,
 De hasztalan! Kihívtam a halált,
 Dacoltam véle, de az elemek

Csataiban előlém visszaaradt

A fellázadt víz és nekem nem ártott

A legnagyobb, leggyilkosabb veszély.

Egy szívtelen démon fagyos keze
 Tartott hajszálon, mely kettészakadni
 Sohsem tudott. — Ábrándba, képzeletbe
 Merült a lelkem, mely az alkotásban
 Croesus volt egykor; ámde mint a kit
 Apály kapott meg, úgy sodort az érzés
 Határtalan keserveimbe vissza.
 Belévegyültem a zajos tömegbe,
 És feledést kerestem mindenütt,

Kivéve ott, a hol található.

Hitványnya forpúl minden tudomány itt,
 Emberfölötti búbajoskodásom

Mind gyenge és halandó; — szörnyü kín

Marczangol — s élek, — mindörökre élek!

Tündér. Talán segíthetek még rajtad.

Manfred.

Ezt

Csak úgy tehetnéd, hogyha holtakat

Támasztanál föl, avagy engem is

Lefektetnél melléjük. Tedd, akár

E pillanatban, bármikép, akármily

Gyötrelmek közt — csak legyen az utolsó!

Tündér. Nem áll hatalmamban; de esküvel

Ha fogadod, hogy meghodolsz nekem

S parancsaimnak — vagyad teljesülhet.

Manfred. Nem esküszöm. Hódoljak én? Kinek?
A szellemeknek, kik fölött parancsom
Uralkodik? Szolgáimat szolgáljam?
Soha!

Tündér. Ez minden? Nyájasb válaszod
Számomra nincs? Gondold meg, mielőtt
Elutasítnál!

Manfred. Mondtam már!

Tündér. Elég!
Szabad hát mennem —? Válaszolj!

Manfred. Mehetsz! (*A tündér eltűnik!*)

Manfred. (*Egyedül.*) A félelem s idő bolondjai

Vagyunk mindnyájan; lopva jönnek a

Tűnő napok s lopvást osonnak el;

Elünk, utálva életünket és

Meghalni mégis félünk. A napok

Gyülölt igáját hordva küzködő

Szivünkön, mely vagy bánatban remeg,

Vagy a gyönyörtől lázasan dobog,

Gyönyörtől, melyre kín vagy bágyadás

Következik; — e mult s jövő napok közt

(Mert nincs jelen számunkra) mily kevés,

Még a kevésnél is keveseb a nap,

Melyben nem vágyunk a halálra; mégis

Habozva állunk s visszarettenünk,

Mint a folyamtól télidőn, habár

A borzongás egy pillanat csupán.

Van még egy módom; végső fegyverem

A tudomány: idézhetek halottat.

S megkérdezhetem, mi az hát, a mivé

Ugy félünk lenni? A legkomorabb

Válasz csupán a sírgödör lehet,

S az semmi! Hogyha tán nem válaszolnak —

Az endori boszorkánynak felelt

A holt proféta; Sparta fejedelme

Bolygó lelkétől a bizanczi lánynak

Választ kapott s megtudta végzetét.

Megölte azt, kit forrón szeretett,
 Nem tudva, hogy kit ölt meg fegyverével,
 S bocsánat nélkül húnyt el, bár Zeust
 Segélyül hívta és Phigaliában
 Arkádiának bölcs bűvészei
 Kérlelték a haragvó szellemet,
 Hogy béküljön ki vagy szabjon határt
 Nagy bosszujának; kétértelmű volt
 A válasz, ámde teljesült. — Ha én
 Nem éltem volna soha e világon,
 A kit szerettem, most is élne még;
 S ha nem szerettem volna meg soha,
 Virúlna most is, a kit szeretek,
 És boldog lenne, boldogítva más!
 De most vajjon mi? Bűnhöcök miattam?
 Oly sorsa van, a melyre nem merek
 Gondolni sem? Vagy semmi? Megtudom
 Pár óra múlva. Most választ nyerek!
 De szinte félek merni azt, a mit
 Mernem kell. Eddig bátran szembe néztem
 A szellemekkel, jóval vagy gonoszszal,
 Most reszketek s szívemre jéghideg
 Harmat suhan. De azt is, a mi borzaszt
 Én megcselekszem; eltiprom magamban
 A gyáva embert. — Közeleg az éj. (Távozik.)

HARMADIK JELENET.

A Jungfrau csúcsa.

Első végzet. Ragyogva, telten kél a gömbölyű hold
 E szűz havon, hol ember lába még
 Nem járt soha, járunk mi éjszakánként
 És nem hagyunk nyomot rajt'. E merev
 Hullámokon, e síkos óczeánján
 A bércz jegének, — mintha egy viharzó
 Tenger habzása rögtön megfagyott vón —
 E mozdulatlan holt örvényeken

Siklunk tova; s e keskeny, szédítő
 Csodálatos csúcs — valamely földrengés
 Remek munkája — melyre megpihenni
 A kóbor felhők le-le szállanak,
 Lát összegyűlni és vígadni minket.
 Itt várok most a hűgaimra, kikkel
Együtt megyek Arimánnak csarnokába,
A hol ma éjjel legfőbb ünnepünket

Fogjuk megülni. Vajjon hol maradnak?

Hang. (*Kívül, énekelve.*) Trónról ledobva,

Börtönbe vetve,
 Sorvadt a zsarnok
 Végkép feledve;
 De lánczait én leráztam,
 A börtönből kivezettem,
 Hatalommal fölruháztam
 És újra bitorrá tettem!

Gondoskodásom bére: milliók vére,
 Segélyemért a hála: egy nemzet halála!

Más hang. (*Kívül.*) Röpült a hajó, sebesen, vidorán,

De árbocz, vitorla most mind oda van,
 Deszkája se látszik, úgy összetörött,
 És nincs a ki sirjon romlása fölött;
 Csak egy úszónak ragadék a hajába,
 S ez méltó rám, — ezt nem mentém ki hiába!
Szárazon áruló, rabló a vizen.

Ol, pusztít tovább . . . ennek hasznát veszem!

Első végzet. (*Válaszolva.*) Szunnyadt a város,

De másnap halálos
 Gyászban kesereg:
 Dögvész vonult át
Az alvók felett;
 Ezerenként hevernek
 Szerte a hullák;
 Sok ezren haldokolnak;
 Apjától fut a gyermek,
 De meghal holnap,

A ki még szabadúl ma;
 Iszony és setét
 Nyomor összedúlja
 Egy nemzet életét.
 Áldott a halott,
 Ki nem érzi e rettenetes
 Pokolnál szörnyebb valót —
 S egy éj munkája ez!

Virágzó népet így taposék le,
 Századok óta teszem s nem lesz soha vége!

(Jön a Második és Harmadik végzet.)

Mind a hárman. Kezünkben tartjuk az ember szívét,

És lábnyomaink: temetőjük!

Lelket csak azért adunk nekik,

Hogy visszavonjuk tőlük.

Első végzet. Üdvözlek! Hol van Nemezis?

Második végzet. Bizonyynyal

Nagy munkát végez; hogy mit, nem tudom, mert
 Magamnak is bőven volt dolgom.

Harmadik végzet. Itt jön!

(Nemezis belép.)

Első végzet. Mondd, merre jártál? Húgaim s te is,
 Fölötte lassúk voltatok ma éjjel.

Nemezis. Tört trónokat tákoltam össze; üzött

Dinasztiákat kentem újra föl:

Bolondokat megházasítgaték;

Sok embert buzgón segitettem abban,

Hogy ellenségén bosszút álljon, aztán

Bosszújokat megbánatám velük;

A bölcszet ingereltem, míg megőrült,

S orákulummá tettem a buták

Mondásait, vezetni a világot,

Mert új divat kezd már-már lábra kapni;

Saját fejükkel gondolkoznak a

Merész halandók, — mérlegükre vetnek;

Királyokat és a szabadság tiltott

Gyümölcséről beszélnek. Gyorsan el most!

Időnk lejárt már; — felhőinkre föl!

NEGYEDIK JELENET.

Arimán csarnoka. Arimán trónusán — lángoló gömbön — ül,
s szellemek hódolva környezik.

Szellemek dicséneke. Dicsérd Urunkat! Föld és
[lég urát,

Ki jár a felhőn és vizen! Ha int,
Rombolva zúgnak a világon át

Az elemek, mert rabszolgája mind!

Lehel — s a tengert szélvész szántja fel,

Szól — és a felhő visszhangzik dörögve,

Néz — és a nap sáppadtan búvik el,

Mozdúl — és reng a rémült föld előtte.

Nyomát volkánok hirdetik ha lép;

Árnyéka dögvész; üstökös vonúl

A lángoló egen, heroldjakép' ;

Dühétől csillag üszkös romba hull.

Oltára minden harcz-zilálta rét,

Adót fizet jobbágya, a Halál,

Ezer kincsével mind övé a lét,

S a mennyi szellem, mind alatta áll!

(Jön Nemezis a végzet szellemeivel.)

Első végzet. Üdv Arimánnak! Nagy hatalma terjed
A föld színén; parancsát végbe vitték

A hugaim s hanyag magam se voltam.

Második végzet. Dicsőség Arimánnak! Mi, a kik

Meghajlítjuk az emberek nyakát,

Meghajlunk mélyen trónusa előtt.

Harmadik végzet. Dicsőség néki! Intésére várunk!

Nemezis. Uralkodók dicső uralkodója,

Tied vagyunk mind, — s minden a mi él,

Részint avagy egészen a miénk!

Hatalmadat és ebben a mienket

Növelni vágyván, folyton résen állunk.

Utolsó pontig végbe vittük azt,

Mit legutóbb parancsolál.

(Manfred belép.)

- Egy szellem.** Ki az?
Ember van köztünk! Hitvány, vakmerő por,
Hajolj meg! Térdre!
- Második szellem.** Én jól ismerem,
Hatalmas és veszélyes bűvölő!
- Harmadik szellem.** Rabszolga, térdre! Hát nem
[ismered
Urad s urunkat? Reszkess és hajolj meg!
- Valamennyi szellem.** Borúlj a porba, átkos por-
[szülött,
Hajolj silány vagy félj a legrosszabbtól!
- Manfred.** Tudom, mi az — s lám, mégse térdelek.
- Negyedik szellem.** Majd rátanítunk!
- Manfred.** Régen megtanultam!
Sokszor borultam arczczal a csupasz
Részvétlen földre csöndes éjszakákon
S hinték hamút fejemre; ismerem
A megalázás leggyötrőbb nemét,
Mert a saját keservem, pusztulásom
Készített a porba rogyni!
- Ötödik szellem.** Hát mered
Nagy Arimántól megtagadni azt,
A mit megád a föld neki, noha
Nem látja trónján, rettentő dicsében?
Borúlj le!
- Manfred.** Vedd rá, hogy hódoljon ő is
A mindenség urának, a fölötté
Alló Istennek, a ki őt nem arra
Alkotta, hogy imádják; térdelek,
Ha ő is térdel.
- Szellemelek.** Szakgassátok össze
A hitvány férget!
- Első végzet.** Vissza! Vissza mind!
Ó az enyém! Szemmel nem látható
Hatalmak fejedelme! Ez az ember
Nem köznapi; egész tartása és
Itt léte a bizonyosság; szenvedése

Oly halhatatlan lényegében, mint mi;
 Tudása, képessége, akaratja
 — A mennyiben a porral összefér,
 Mely lomhán nyűgzi az örök erőket —
Oly fenkölt, hogy por ritkán szül hasonlót.
Törekvő lelke messze túlcsapong
A föld határin s megtanulta már
A mit mi rég tudunk, hogy a tudás
Nem boldogság s a tudomány csak annyi,
Hogy megcserélik a tudatlanságot
Egy más fokú tudatlansággal. Ehhez
Még azt kell adnom, hogy a szenvedélyek
 — Ég-föld hatalmas alkatrészei,
 Melyektől nem ment semmiféle lény,
 A rút féregtől kezdve fölfelé —
Oly nyomorulttá tették a szívét,
 Hogy én, kiből nincs részvét, megbocsátom,
 Ha mások szánják. Martalékom ő
 És meglehet, hogy a tiéd is, — ám
 Tekintsük bárhogy: hozzá mérhető
 Szellem nincs köztünk, — egy sincs, a ki lelkén
 Uralkodhatnék.

Nemezis. Mért jött ide hát?

Első végzet. Feleljen erre ő maga.

Manfred. Tudjátok,
 Hogy mit tudok; ha nem volna hatalmam,
 Nem állhatnék itt; ámde vannak mélyebb,
Hatalmasabb erők; ezekhez jöttem,
S ezektől várok kérdésemre választ.

Nemezis. Nos, mit kívánsz?

Manfred. Nékem te nem felelhetsz
A holtakat hívd — őket illetik
Kérdéseim.

Nemezis. Dicső, nagy Arimán,
 Megengeded, hogy teljesüljön e
 Halandó vágya?

Arimán. Meg!

Nemezis.

Ki az, a kit

Kikérsz a földből:

Manfred. Szólítsd azt elém,

Kinek nincs sírja — Astartét idézd!

Nemezis. Árnyék! vagy szellem!

Akármi vagy,

Ha bírod egészben

Vagy némi részben

A sar alakot,

Mely a földön lakott,

S a földbe, a porba

Roskadt elomolva:

Szállj most ide föl!

Sír férgeitől

Vedd vissza képed

A régít, az épet,

S hordozd, a hogy viselted,

A míg túkrözte lelked!

Föl! föl! Jelenj meg, hódolni kész'!

A ki sírba küldött, visszaidéz!

(*Astartét kísértet-árnya megjelenik a szín közepén.*)

Manfred. Hát ez halál? Hiszen virúl az arcza;

De most látom: nem élet színe az,

Aszkóros pír... fagyos, beteg pirosság,

Minőt az ősz fest elhervadt levélre.

Ő az! Nagy Isten! és én nem merek

Ránézni, pedig ő az ott —! Astarte!

Nem! nem! Nem bírom megszólítani!

Vedd rá, hogy szóljon — —! Ó bocsáss meg

(nékem,

Vagy átkozz el!

Nemezis. A hatalomra, mely

Sírodból idekésztett:

Szólj hozzá, vagy felelj

Azoknak, kik felidéztek!

Manfred.

Nem szól. S e hallgatás

Több mint ha válaszolna.

Nemezis. Végct. ér

Hatalmam itt. Lég fejedelme, csak
Te rajtad áll — parancsold hogy beszéljen!

Arimán. Szellem, hódolj meg e jogarnak!

Nemezis. Hallgat!

Nem tartozik rendünkhöz. Más hatalmak
Uralkodnak fölötte. Porszülött,
Hiába fakgatod... megszégyenülve
Állunk magunk is.

Manfred. Ó hallgass meg engem!

Astarte! Én szerelmem —! ő beszélj!
Annyit szenvedtem — annyit szenvedek —
Nézz rám! A mély sír téged nem tudott úgy
Elváltoztatni, mint a hogy teérted
Én elváltoztam! Úgy szerettük egymást,
Hogy képtelenség egymást így gyötörnünk,
Lett volna bár a leghalálosabb bűn,
Hogy egymást úgy szerettük! Mondd ki, hogy
Nem borzadsz tőlem — hogy helyetted is
Én bűnhödöm — hogy üdvözülni fogsz
S én meghalok... mert eddig összetartott
Minden gyűlölt, utált dolog, hogy engem
E léthez kossón. — oly léthez, a mely
A-hálhatatlanságtól visszarámít,
Mert ily multat vinnék át a jövőbe!
Nincs nyugtom... kérdek, szerte kutatok,
De nem tudom mit, — azt érzem csupán:
Mivé lettél te s én mívé levék!
Lásd, mielőtt meghalnék, úgy szeretném
A hangodat még egyszer hallani,
Mely egykoron zeném volt! Ó beszélj!
Hozzád kiálték csöndes éjszakákon,
Hogy fölriadt a szunnyadó madár
A nesztelen lombok közt; fölverém
A bérczi farkast, — és a merre jártam
Megtanítottam a barlangokat
Ah! hasztalan visszhangozott nevedre;

Felőnk nékem, — minden válaszolt, —
 Ember, kísértet, minden — csak te hallgatsz!
 Túlvirrasztottam minden csillagot,
 Keresve téged ott fön... mind hiába!
 Szólj, szólj! Bevándoroltam a világot,
 S hozzád hasonlót nem találtam! Ó szólj!
 Tekints e démonokra — szánnak engem;
 Nem félek tőlük, szívem csak feléd,
 Feléd dobog, — haraggal bár, beszélj —
 Mondj, mondj akármit, én föl nem veszem —
Csak egyszer még — csak egyszer halljalak —
Csak egyszer még —!

Astarte. Manfred!

Manfred. Tovább! tovább!

Csak ebben élek! A te hangod!

Astarte. Manfred!

Holnap bevégzed földi szenvedésed.

Isten veled!

Manfred. Egy szót még — megbocsátasz?

Astarte. Isten veled!

Manfred. O mondd, találkozunk még?

Astarte. Isten veled!

Manfred. Egy irgalmas szavad sincs!

Mondd, hogy szeretsz!

Astarte. Manfred! (Eltűnik.)

Nemezis. Eltűnt s hívásra

Nem hallgat többé. Teljesedni fog

Minden szava. Eredj a földre vissza!

Egy szellem. Vonáglík. Így jár porból vett halandó,

Ha azt kutatja, a mi tulesik

Halandoságon.

Más szellem. De magán erőt vesz,

Gyötrelmeit legyőzi akarátja,

Hatalmas szellem volna, hogyha hozzánk

Tartoznék.

Nemezis. Van még kérdezni valód

Nagy fejedelmüinktől vagy szolgálótól?

Manfred:

Nemesis. Élj boldogúl hát, egy időre még.

Manfred. Találkozunk! Vajjon hol? Fenn a földön?

Tégy tetszésed szerint. Most a kegyért,
A melyben részesültem nálatok,
Adósként távozom. Hát béke vélünk!

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Csarnok Manfred várkastélyában.

MANFRED ÉS HERMAN.

Manfred. Hány óra most?

Herman. Egy óra mulva már

Leszáll a nap. Ma szép estét ígér.

Manfred. Elkészítettél mindent a toronyban,

A mint rendeltem?

Herman. Mindent. Itt a kulcs

És itt a szekrény.

Manfred. Jól van. Elmehetsz. (*Herman el.*)

Megfoghatatlan, mély nyugalmat érzek,

Minőt még eddig földi életemben

Nem ismerék. Ha nem tudnám nagyon jól,

Hogy a bölcsészet minden hiúság közt

A leghitványabb, — hogy nincs üresebb szó

Tudákosok híg zagyvaságiban,

Melylyel bolonddá tészik a fület,

Azt gondolhatnám: a bölcsek kövét

Találtam meg, a régen kutatott

„Tökéletes jót“ és azt rejti lelkem.

Él fog röpülni csakhamar, — de jó volt

Megismernem, bár egyszer legalább;

Eszméimet uj körrel tágította,

Egy uj érzéssel gazdagabb vagyok.

Följegyzem, hogy van ilyen is. — Ki az?

(*Herman visszatér.*)

Herman. Uram, bocsánat, Szent Móricz apátja

Kivánna tisztelegni.

Szent Móricz apátja belép.

Apát.

Lebegjen Manfred grófon!

Ég áldása

Manfred. Köszönöm,
S légy üdvöz e falak közt, szent atyám,
Dísz adsz nekik s áldást a benn lakóknak.
Apát. Bár úgy lehetne! Négyszem közt szeretnék
Beszélni véled.

Manfred. Herman, menj! (*Herman el.*)
Jcles

Vendégem, mit kíván?

Apát. Nem hímezem,
Kimondom rögtön: — állásom, korom,
Buzgóság s tiszta szándék mentsenek ki;
Közel, bár ápolatlan szomszédságunk
Szolgáljon szintén jogczimúl. Nagyon
Csodálatos, szentségtelen hírek
Szárnyalnak s mind neveddel kapcsolatban,
Oly névvel, mely sok század óta őrzi
Nemesi fényét; hagyná hátra bár
Mocsoktalan, a kit most ékesít.

Manfred. Csak folytasd. Hallgatom.

Apát. Mindenfelé

Rebesgetik, hogy tiltott dolgokat
Cselekszel, — hogy idézed a gonosz
Lelkek sorát, az alvilág sötét
Lakóit, kik az éggel harcban állnak
És a halál völgyében lengenek.
Én is tudom, hogy ember-társaiddal
Elvéte állsz csak szóba és olyan
Magányban élsz, akár egy remete —
Ó volna bár szent e magány!

Manfred. S ki terjeszt

Ily híreket?

Apát. Jámbor testvéreim —

A megrémült parasztság — sőt tulajdon
Cselédeid, kik nyugtalan szemekkel
Tekintenek rád. Életeddel játszol!

Manfred. Vedd el!

Apát. Nem ölni jöttem én, hanem

Megmenteni. Lelkednek mélyeit

Nem kutatom; de ha való a hír:

Vezekléssel még bűnbocsánatot

Nyerhetsz; békülj ki hát a szentegyházzal

S a szentegyház kibékít majd az éggel.

Manfred. Hallom szavad. Ez rá a válaszom:

Akármi voltam és vagyok, csak én rám

S istenre tartozik. — Sohsem fogok

Közbenjáróul embert kérni föl.

Szabályitokba ütköztem talán?

Hát vonjatok kérdőre, azután

Büntessetek!

Apát. Fiam, nem büntetés —

A jelszavam: bűnbánat s bűnbocsánat!

Az rajtad áll csak, ez körömbé vág;

Erős hitünk és intézményeink

Hatalmat adtak nékem arra, hogy

A bűn utjáról átvezesselek

A szebb remények s üdvözítő eszmék

Szent ösvényére. Istené csupán

A büntetés. „Enyém a bosszuállás!”

Úgymond az Úr s alázatos ajakkal

Visszhangozom magasztos szózatát,

Szolgája én!

Manfred. Agg ember! Nincs olyan

Hatalmas pap, oly büverős imádság,

Oly tisztító vezeklés. — nincs olyan bőjt.

Kínzó külsőség, — testi gyötrem —

Sőt a mi több ezeknél, nincs olyan

Magunkban hordott bőségs-kétségbe'sés

Poklot nem félő, de az égből is

Poklot csináló lelkifurdalás,

A mely kiűzze a határtalan

Lélekből bűne, tévedése, átka

S önbüntetése eleven marását;

A túlvilágnak minden kínja nem

Büntethet úgy, mint az, ki önmagá

Itéli el!

Apát.

És mindez jól van így,

Mert mindez lassan elmúlik s nyomában

Föltámad a vigasztaló remény,

Mely bizva néz az üdvösség honára,

Hová minden törekvő lélek eljut,

E földön itt bármennyit vétkezett,

Ha értük bűnhödött; s a bűnhődésnek

Kezdeté az, ha vágyik rá az ember.

Szólj — és az egyház minden tanítása

Segélyedül jön; s a mi bűnt szabad

Feloldanunk, felöldjük szeretettel.

Manfred. Mikor haldoklott Róma hatodik

Császára, önkezével vert sebében,

Hogy volt szolgái, a szenátorok,

Ne mérhessék rá a szégyenhalált,

Egy közvitéz, hű részvét látszatával,

A vérző sebre nyomta öltönyét.

Nem tűrte a haldokló római,

Eltolta, — és míg tört tekintetében

Utolsót lobbant a császári fenség,

Így szólott: „Késő! Hát ez a hűség?”

Apát. Hogy értsem?

Manfred.

Én is, mint a római,

Azt mondom: késő!

Apát.

Nem késő soha,

Hogy lelkeddel kibékülj s lelkedet

Az istennel kibékítsd. Nincs reményed?

Csodálatos — hisz a ki már az éggel

Nem számol többé, legalább a földön

Alkot magának eszményt s megragadja

E szalmaszálat, mint a vízbe fülő.

Manfred. Ah! szent atyám! Tündöklő földi ábránd,

Nemes törekvés sarkalt engem is

Ifjú koromban. Lelkemet kívántam

Az emberek lelkébe oltani,

Mint nemzetek vezére; törni bátran

Föl a magasba, nem számítva: meddig,
 És hogyha mindjárt buknom kellene,
 De bukni úgy, mint bérczek zuhatagja,
 Mely szédítő csúcsokról vad szökéssel
 A tajtékzó, dörgő mélységbe ugrik,
 — Ködoszlopát az égre visszadobván,
 Honnan mint felhő hinti permetegjét —
 S alant hever bár, még ott is hatalmas —
 De vége már! Hiú önámítás volt.

Apát. Miért?

Manfred. Fékezni nem tudtam magam';

Mert annak, a ki uralomra vágyik,
~~Szolgálni kell — és hizelegni, kérni, —~~
 Kilesni mindent, — résen állni folyvást
 És járni-kelni, mint élő hazugság;
 Megbámult nagyság így lehet csupán
 A hitványak közt. — s ilyen a tömeg mind.
 E csordát megvettem, bár vezérük
 Lehettem volna — farkasok vezére.
 De az oroszlán egyedül van. En is.

Apát. S miért nem élsz, miért nem működöl
 Másokkal?

Manfred. Mert nem tudtam megszeretni

Az életet; de nem voltam kegyetlen!
 A pusztulást csak megtalálni vágytam
 Nem létrehozni, — mint a szél, a forró

Magányos számum tűzlehellete,
 Mely sivatagban kóborol csupán
 S végig kereng a csöndes, szörnyű síkon,
 A hol bokor nincs, elfonnyasztható,
 S ott tombol, dőzsöl, tánczol a kopár
 Aszú homokkal; senkit nem keres
 És senki sincs, a ki keresse; ám
 Halál fia, a kivel találkozik:
 Éltem folyása ehhez volt hasonló,
 De voltak többen, kik utamba jöttek,
 S nem léteznek már.

Apát. O jaj! félni kezdek,
 Hogy rajtad én már nem tudok segíteni
 S erőtlené lesz hivatásom iff;
 Mégis — ily ifjan — tán lehetne —

Manfred. Nézz rám!

Van ember sok, nagyon sok e világon,
 Ki ifjan vénül s férfikort sem érve
 Elpusztul, meghal, gyilkos háború
 Erőszakos halála nélkül. Ezt
 A sok gyönyör — amaszt a tanulás
 Emészti meg — ezt gyötrő napi munka,
 Azt életuntság, — ezt súlyos betegség —
 Amaszt a téboly vitte sírba; ennek
 Kiszáradt, annak megszakadt a szíve.
 S e bajnak sokkal több az áldozatja,
 Semmint a sors könyvében írva áll,
Mert száz alakban és száz néven öl.
 Nézz rám! Mindebből részemet kivettem,
 Pedig magában egy is már elég vón.
 Hát ne csodáld, hogy az vagyok, a mi,
 Inkább csodáld azt, hogy valaha voltam
 S bámulj azon, hogy most is létezem még.

Apát. És mégis . . . ő hallgass meg engem . . .

Manfred. Agg!

Allásodat becsülöm, tisztelem
 Fehér hajad s tudom jól, hogy kegyes
 Szándék hozott — de minden hasztalan!
 Ne tarts durvának, kérlek, hogyha most
 — Kimélve inkább téged mint magam —
 E társalgást nem folytatom tovább.
 Isten veled! *(Manfred távozik.)*

Apát. Ebből milyen nemes

Lény válhatott vón! Megvan benne a
 Dicsőnek, jónak minden eleme,
 S a dús erély, mely szép egésznet alkot
 Mindebből, hogyha bölcsen tud vegyíteni.
 Most lénye csak rettentő zűrzavar,

Fény és sötétség — szellem meg salak —
 Bősz szenvedély meg tiszta gondolat —
 Cél és rend nélkül űzve-hajtva egymást,
 Majd szenderegve, majd rombolva. Így
 Megsemmisül! De mégse hagyhatom
 Meg egyszer megkísértem; ilyen ember
 Melfő a megváltásra; tisztem is
 Mindent megtenni kész, ha üdv a cél.
 Utána most — vigyázva, ámde bizton.

MÁSODIK JELENET.

Más terem.

MANFRED, HERMAN.

Herman. Parancsolád, hogy várjalak, mikor
 Leszáll a nap. Most áldozik le épen.

Manfred. Most száll le? Hadd nézzem meg!

(A terem ablakához lép.)

Ó dicső gömb!

A kezdődő természet ős bálványa,
 Mikor hatalmas, tiszta, üde faj
 Hódolt neked, — titáni nemzedék,
 Mely égből szállott angyalok s halandó
 De égienél bájosabb leányok
 Hő csókjában fogant, kik a magasból
 Lebűvölék a bolygó lelkeket
 Örök időkre. — Ó dicső, dicső gömb!
 Imádat tárgya, mielőtt az ember
 Atbirta törni alkotásod titkát!
 Első szolgája a mindenhatónak
 Ki eltöltötte mély gyönyörrel a
 Pásztor szivét Chaldea halmain,
 A míg öröme ajakára tört
 S imává szentesült — Ó testet öltött
 Istenség! Kit a roppant Ismeretlen,
 Hogy képviseld, árnyékaúl választott!
 Ős csillag! Csillagok központja, — ki

Földünket tartod és minden teremtés
 Színét, szivét, kik súgaradban járnak,
 Uralkodóilag határozod meg!
 Ó évszakok fejedelme! Égövek
 Királya! És királya mindazoknak,
 Kik bennük élnek, mert ábrázatunk
 Úgy hordja épen hő fényed nyomát,
 Mint rejtett bensőnk minden szenvedélye —
 Fölkelsz; ragyogsz s leszállsz dicsteljesen!
 Isten veled! Többször nem látlak! Első,
 Csodálkozó, szerelmes pillantásom
 Te rád esett! Fogadd most az utolsót!
 Nem fogsz ragyogni arra, a kiből
 A forró élet szép ajándoka
 Úgy összetört, oly átkossá fajult.
 Lealdozott. Megyek utána! (Manfred el.)

HARMADIK JELENET.

Hegység. — Manfred várkastélya látszik a távolban. — Erkélyes torony. — Alkonyodik.

HERMAN, MANUEL S MANFRED TÖBB CSELÉDE.

Herman. Furcsa biz az, hogy évek óta virraszt
 E vén toronyban minden aldott éjjel,
 De csak magában, senki sincs vele.
 Én voltam már bent s voltatok ti is,
 De abból, a mit ott látott szemünk,
 Ki nem találnók, bárhogy törjük a
 Fejünket rajta, hogy mit is művel hát?
 Van ott egy kamra, fejemet teszem rá,
 A hova még nem lépett senki bé.
 Hej, három évi béremet od'adnám,
 Csak egyszer én benézhetnék oda.
Manuel. Veszélyes vo'na s tán megkeserülnéd,
 Csak érd be azzal, szép öcsém, a mit tudsz.
Herman. Ó Manuel! idős vagy és tapasztalt,
 Sokat mondhatnál! Laktál benn a várban;

Hány éve annak?

Manuel. Még világra sem jött
Manfred gróf, atyját szolgáltam. Bizon kár,
Hogy nem ütött rá.

Herman. Más fiával is
Megeshetik. Miben különbözök?

Manuel. Nem termetet, nem arcot értek én,
A lelke más, meg a szokásai.
Zsigmond gróf büszke volt, de víg, de nyílt,
Tudott csafázni és mulatni. Könyvet
Nem bujt soha; nem volt szerelmes a
Magányba sem; ha éjjel fenmaradt, nem
Tanult biz ő, de folyt hatalmasan
A fényes vígság, mely túltett a nappal
Lakmáin is; nem bujkált rengetegben,
Sziklák között, farkasként; nem kerülte
A társaságot s nyájas élveit.

Herman. Terringtét! Be szép idők lehettek!
Térnének vissza néha-néha bár,
Hisz úgy néznek ránk e mohos falak,
Mint hogyha régen elfeledték volna!

Manuel. Előbb gazdát kell hogy cseréljenek.
Ó Herman, láttam furcsa dolgokat!

Herman. Hát valamicskét árulj el belőle.
Kurtitsuk véle az időt, a míg
Itt őrt kell állnunk. Egyszer már beszélted,
Homályosan, mi történt e fakó
Torony tájékán.

Manuel. Az volt ám az éj!

Emlékezem: beállt a szürkület,
Esténk olyan volt, mint most; az a rőt
Felhő, mely ott függ, nézd, az Eiger ormán,
Úgy függött akkor is, hogy azt hihetném:
Szakasztott mása; langyos, gyenge szél fujt
S a mint a hold emelkedett az égen,
Csillogni kezdett a bérczek hava.
Manfred gróf, mint most, benn volt a toronyban,

Nem tudjuk, mit művelt; de az is ott volt,
 A ki bolyongott s virrasztott vele,
 Egyetlen társa, — az az egyedüli
 Élő teremtes, kit szeretni látszott
 S a vérokonság révén kellett is
 Szeretnie . . . ott volt Astarte grófnő,
 Az ő . . . Csitt! Jönnék!

Apát (*sielve jő*). Hol van uratok?

Herman. Ott a toronyban.

Apát. Szólnom kell velem!

Manuel. Most nem lehet; ha így magára van,
 Belépni hozzá nem szabad!

Apát. Hibámért

— Ha ez hiba — magam fogok felelni,
 De látnom kell!

Herman. Hisz láttad már ma este.

Apát. Herman, kopogj, parancsolom s jelentsd,
 Hogy itt vagyok.

Herman. Nem merjük.

Apát. Úgy tehát

Úgyem követje én magam leszek.

Manuel. Ne, tisztelendő úr, ne tedd! Maradj! . . .
 Kérlek, megállj!

Apát. Mért?

Manuel. Térjünk erre az utra,
 S elmondok mindent. (*Beszélgetve távoznak.*)

NEGYEDIK JELENET.

A torony belseje.

Manfred (*Egyedül*). A csillagok feljöttek, — áll a hold
 Hófényben úszó bércztetők fölött.
 Mily gyönyörű! Meghat, elandalít még
 A természet, mert nyájasabb volt hozzám
 Az éjnek arcza, mint az emberé,
 S édes magánya, csillagos homálya
 Egy más világ nyelvére tanított.

Ifjú koromban a világot járva,
 Emlékezem: ép ilyen éjszakán
 Állottam a Colosseum falán,
 Nagy Róma legszebb omladékain.
 A tört ivék hosszában fölnyuló fák
 Sötéten rengtek a világos éjben;
 Csillagfény tört át a romok nyílásin;
 A Tiberen túl öregek csaholtak
 S közelben, a Caesarok csarnokából,
 Hangzott a hosszú, bús bagoly-kiáltás
 És közbe-közbe távol őrszemek
 Vidám dala, mely lassan-lassan elhalt
 Langy szellők szárnyán. Künn a rés előtt
 Nehány eziprus magát a láthatárt
 Látszott beszegni, bár egy nyíl-lövésre
 Voltak csupán, ott, a hol egykor a
 Caesarok laktak s hol most nesztelen
 Tanyáz az éjfél hangtalan madárja;
 Ott a ligetben, mely rom-paloták
 Kövéből sarjad s nedves gyökerét
 Caesarok tűzhelyébe vágja; ott,
 Hol a babér termő-helyét a repkény
 Bitorolja most. De áll a bajvivók
 Véres körszíne, — nagy, nemes maradvány,
 Tökéletes még omladékban is,
 Míg Caesar terme, minden csarnoka
 Porban hever, fölismerhetlenül.
S te ott ragyogtál mindezek fölött
 Te vándorló hold, teljes, tiszta fénynyel,
 Mely a sivár, kegyetlen pusztulás
 Ábrázatát szeliddé lágyította
 S a századok bús hézagit betölté;
 Meghagytad szépnek, a mi szép vala
 És széppé tetted mindazt, a mi rút,
 Míg szentté vált köröskörül a hely
 S a szív meghódolt néma áhitattal
 A hajdankor nagysága — a halott

Fejedelmek előtt, kik még porukban is
Uralkodnak lelkünkön. —

Ilyen éj volt!
Sajátszerű, hogy most jutott eszembe;
De úgy tapasztalám, hogy épen akkor
Csapongnak szerte gondolatjaink,
Mikor nyugodtan rendbe állniok kén.

(Szent Móricz apátja belép.)

Apát. Másodszor is közelgek, jó uram,
Új elnézést esengve; meg ne bántson
Alázatos buzgalmam, mert ilyen
Sürgetve lép föl; a mi benne rossz,
Háruljon én rám; a mi benne áldás,
Szálljon fejedre mind! O hár lehetne
Azt mondanom: szivedre! Hogyha ezt
Meglágyíthatnám szóval vagy fohással,
Megmentenék egy tévelygő, de még
Él nem bukott szép lelket.

Manfred. Menj, nem ismersz;
Meg vannak már számlálva napjaim,
És tetteim megmérlegelve; távozz!
Baj érhet, hogyha itt maradsz — eredj!

Apát. Mit, — szemtől szembe fenyegetsz?

Manfred. Nem én;
Csak azt mondom: veszély van itt — s szeretném,
Ha elkerülnéd.

Apát. Mit vélsz?

Manfred. Nézz oda!

Mit látsz ott?

Apát. Semmit.

Manfred. Mondom, nézz oda,

Erősen — nos, mit látsz most?

Apát. A mitől

Meg kellene rendülnöm — ámde én

Nem félek tőle. Iszonyú alak

Emelkedik, mint alvilági isten,

A föld alól! Arczán sötét köpeny,

Es testét mintha zord felhők borítnák;

Itt, köztünk áll, — de én nem félek tőle.

Manfred. Nincs rá okod — nem bánt — de rémitő
Tekintetétől gyenge tagjaid

Megbénulhatnak — mondom, menekülj!

Apát. S én azt mondom: soha! Nem addig innen
Míg e gonoszszal meg nem harcolék!
Mért jött ide?

Manfred. Igen — miért jött ide?

Nem hívtam én — hivatlanul van itt!

Apát. Jaj! elveszett halandó! Hát ilyen
Vendégid vannak? Remegek, de érted!

Miért néz oly meredten rád s te rá?

Arczat leleplezi... ah! homlokán

Mennykő csapások sebhelye — szemében

A poklok halhatatlansága lángol.

El innen! El!

Manfred. Mondd, mi a küldetessed?

Szellem. Jer!

Apát. Rémes ismeretlen, mondd, mi vagy? Szólj!

Szellem. E porszülött ör-lelke. — Jőj velem!

Időd érkezett!

Manfred. Készen vagyok

Mindenre, — ám ezennel tagadom

Annak hatalmát, a ki hívni mer!

Ki küldött?

Szellem. Nemsokára megtudod.

Jer — jer!

Manfred. Magadnál százszor jobb erők

Szolgáltak engem s küzdék uraiddal!

Pusztulj!

Szellem. Halandó! Végórád ütött!

El hát velem!

Manfred. Hogy végóráam ütött,

Tudtam, tudom — de lelke'm nem adom

Olyan félelnek mint te vagy. El innen!

Ugy haljak, a hogy éltem — egyedül!

Szellem. Hát akkor majd testvérimet hívom!

Föl mind!

(*Több szellem tűnik elő.*)

Apát. El innen, démonok! A hol
Az ájtatosságnak hatalma van,
Ott nincs erőtök! El! — Annak nevében
Parancsolom —

Szellem. Agg! Tudjuk, miben áll
A küldetésünk s a te hivatásod;
Szent szavaid ne vesztegesd hiába;
Itt céltalan; ez el van már ítélve!
Fölszólítom még egyszer, hogy kövessen!

Manfred. És én daczolva ellenállok, ámbár
Apadni érzem lelkemet magamtól;
Nem mozdulok, a míg lélekzetem lesz,
Hogy mérgemet rátok lehelhetem, —
Míg földi erőmmel bírom a tusát,
Kelljen bár vívnom lelkek táborával!
Csak izről izre foglalhattok el!

Szellem. Makacs halandó! Ez hát a bűbájok
Nagy mestere, ki át akart hatolni
A láthatatlan túlvilágon és
Velünk akart egyenlő lenni? Hát
Olyan szerelmes lettél életedbe,
Mely tönkre tett?

Manfred. Hazudsz, hazudsz, gonosz!
Én jól tudom, hogy végóráim ütött,
S megnyujtani egy perczzel sem kívánom;
Nem a halálnak állok ellen én,
Hanem neked s e kapzsi angyaloknak!
Hatalmammat nem csöcseléked adta
Rongy alkú árán; — adta tudomány,
Hosszú virrasztás, — lélek ereje —
Merészség — enmagam sanyargatása, —
S jártasság abban, a mit ős apáink
Tudtak, mikor még együtt jártatok
Az emberekkel s nem adott a föld
Előjogot tinéktek; a saját
Erőm a bástyám — onnan daczolok!
Kigúnyollak — megvetlek — visszarúglak!

Szellem. De bűneid —

Manfred. Hát ahhoz van közöd?

Hát bűn fenyítsen bűnt s legyen bírāja
A még nagyobb bűnös? Poklodba vissza!

Erzem: hatalmad nem terjed ki rám;

Tudom: zsákmányod nem leszek soha!

A mit megtettem, meg van téve; hordok

szívedben oly gyötrelmet, hogy te azt

szívednek megtevézni; önmagának

szívében a halhatatlan lélek

szívében rosszért, a mi benne él;

szívében vége a maga bajának;

szívében idő saját magába' van;

szívében első érzése, ha e porhüvelyt

szívében már lerázta, nem az elmuló

szívében külső világtól kapja színeit;

szívében fájdalomt érez vagy gyönyört, de mindent

Az öntudat forrásából merít.

Te nem voltál kísértőm, nem lehettél;

Te nem szedtél rá, prédád sem vagyok;

Magamnak voltam megrontója én,

Maradjak is! El, megvert ördögök ti!

El innen! Rajtam a halál keze,

Nem a tiéték! *(A démonok eltűnnek.)*

Apát. Mily sápadt vagy... ó ég!

Ajkad fehér... melled dagad... hörögsz...

Imádkozzál... küldd istenhez fohászkod,

Ha gondolatban is — csak így ne halj meg!

Manfred. Mindennek vége...! Üveges szemem

Már meg nem ismer... a világ kering,

Forog velem s úgy tetszik, hogy megindult

A föld alattam. Aldjon ég!... Kezed!...

Apát. Fagyos — fagyos — egészen a szívéig!

Csak egy imát még... hogy vagy ó uram?

Manfred. Agg ember! Lásd, meghalni nem nehéz!

(Meghal.)

Apát. Kiszenvedt! Lelke túlröpült a földön.

Hová?—Gondolni sem merem — de elszállt!

(Függöny.)

JEGYZETEK MANFREDHOZ.

- 1 „Még nincs dél; még a napsugár szivárvány-
Ívet von a habos patak fölé.“

(II. felv. 2-dik jel.)

E szivárványt a napsugarak szövök-
zuhatag alsó részén; a szivárvány oly
a víz fölött, hogy az ember szinte sétál
E tünemény csak délig tart.

- 2 „És az, ki Gadarában felbuvólte
Forráslakukból Erost s Anterost.“

(Ugyanott.)

Jamblicus, a bölcész. Eunapius írta
élettörténetét s ebben azt: miképen idézte föl eg-
kor Erost és Anterost.

- 3 „Az endöri boszorkánynak felcít
A holt próféta.“

(Ugyanott.)

Sámuel.

- 4 „ Sparta fejedelme
Bolygó lelkétől a bizanczi lánynak stb.“

Pausanias és Cleonice története. Pausania
Spárta királya, (a ki Plateánál a görög hadak v-
zére volt s a kit később a lacedemóniakon elk-
vetni szándékolt árulás döntött halálba) álmáb
hirtelen ébredve és orgyilkost gyanítva, megöl-
kedvesét, Cleonicét, a ki épen ágyához közelede

(Ugyanott.)

- 5 „ titáni nemzedék,
Mely égből szállott angyalok stb.“

(III. felv. 2-dik jel.)

„Látták az Istennek fiai az emberek leányait, hogy szépek volnának stb. — Akkor az időben valának a földön nagy óriások, azután is pedig voltak, mikor az Istennek fiai egyesülének az embereknek leányaival, kik szülének azoknak magzatokat. Ezek ama hatalmasok, kik régen híres-neves emberek voltak.“

(Mózes könyve a teremtésről. VI. rész. 2., 4.)

4124

